

Josep Vallverdú, escriptor, traductor i traduït

L'homenot de Lleida que ha fugit de la boira

Ha redactat literatura per a totes les edats, didàctica i manuals d'ensenyament, i ha donat nom a un premi que se celebra aquest 23 novembre i a un territori: Ponent.

Vallverdú, tot aquest xalet on viu l'ha pagat amb les traduccions i amb els drets d'autor?

—La veritat és que professionalment, tant en un camp com en l'altre, no em puc queixar. A hores d'ara, no podria donar l'abast a tot el que les editorials em proposen.

—En realitat, ha traduït una viuantena de llibres, bàsicament de l'anglès, però també del francès i de l'italià.

—Ja des de xic tenia molta afició als idiomes. Aviat vaig saber francès i, pel meu compte, vaig aprendre l'anglès. Prompte vaig acceptar encàrrecs de traduccions, sobretot de llibres juvenils. Abans, doncs, de ser conegut com a escriptor, ja ho era com a traductor. Seria començar l'any 1948. Llavors havia de traduir al castellà, perquè al català no es podia. En aquella època vivia a Sant Feliu de Guíxols.

—Ara, però, cada dia tradueix menys, ¿oi?

—Sí, primer perquè cada dia me n'ofereixen menys. I segon, perquè jo mateix he anat triant i m'he quedat amb les traduccions que van dirigides a un públic juvenil. Abans ho acceptava tot. En fer-me més gran, ja no tinc tantes ganes, ni tampoc tanta necessitat, d'acceptar obres extenses, com per exemple *La revolta catalana* —de 880 pàgines!— de l'historiador Elliot. A més, les editorials es van confabular i van dir que jo, el que havia de fer era crear, no traduir.

—¿És un bon exercici, traduir?

—És un excel·lent exercici mental, que t'ensenya molt a escriure. Una bona gimnàstica que et regenera les cèl·lules. A mi, m'encanta.

—¿Vostè ha traduït molta gent, però a vostè qui l'ha traduït?

—Molt pocs. En tinc mal de cor, perquè jo que he traduït tant de l'anglès, no he aconseguit ser traduït a aquesta llengua.

De fet, és molt difícil de penetrar al mercat anglosaxó de llibre juvenil. Es veu que són autosuficients, amb autors d' Austràlia, del Regne Unit, d'Irlanda i dels EUA. A més, ells, a l'hora de traduir, tenen preferència pels nòrdics i pels germànics...

—De totes maneres, si no tinc mal entès, vostè deu ser dels autors catalans més traduïts.

—Pot ser sí. *El rovelló*, per exemple, que és el que més fortuna ha tingut, ha estat traduït a l'èuskar a l'italià, al francès i al rus. A l'italià, també ho han estat *El fill de la pluja d'or* i *Homes, bèsties i facècies*.

—Tinc entès que enguany els francesos li han donat un premi...

—Es tracta del Premi "J'aime lire" i me l'ha concedit l'Académie de jeunes lecteurs. Aquests joves lectors han triat el meu *Rovelló -Vif Argent*, en francès— com el llibre que més els ha agradat.

—¿És cert que va tenir problemes amb *Hisenda*, que, un cop jubilat, no el deixaven escriure?

—No, amb hisenda, no. Es va dir, però, que els autors que es jublessin, a partir d'aleshores, haurien de renunciar als drets d'autor. Això em va semblar un absurd, des d'un bon començament. Ara sembla que aquest problema ja està arreglat.

—L'assaig també ha estat un gènere prou concret per a vostè. *Dos llibres*, *Proses de Ponent* i *Indíbol* i la boira, i *centenars d'articles en diaris i revistes*.

—M'agrada l'assaig lleuger, relativament curt: descriure les coses a mesura que passen. El meu model és Gaziol, un assagista deliciós, que, encara que aparentment el contrari, no és gens superficial. A més dels dos llibres que tu has esmentat, he publicat també *La lluna amb les dents*, un recull de vells i nous dels meus primers articles periodístics, el qual es complementarà amb un dietari, encara inèdit, que es titularà segurament

Les vuit estacions. Tot plegat, formarà una mena de quadrilogia de llibres personals. En realitat, també els meus llibres de viatge com *Catalunya visió*, són una mica assaig.

—Parlem del "Premi d'Assaig Josep Vallverdú". ¿Quins foren els orígens?

—L'any 83, Jaume Magre anunciava la creació d'un premi amb el meu nom. Jo li vaig suggerir que li possessin "Premi literari Segre", però des de la paeria van insistir que no, que volien que portés el meu nom. També em van consultar el gènere. Em va semblar que de premis de novel·la, ja n'hi havia molts i que l'assaig és un gènere noble que dona maduresa a una literatura.

—Aquests darrers anys, el Premi ha sofert les conseqüències polítiques de la paeria. Va ser especialment polèmic els anys 87 i 88, durant el bienni convergent de l'alcalde Oronich. ¿Què en pensa?

—De fet, en cap moment no ha minvat la qualitat del Premi. El que passa és que llavors va tenir una presentació exterior, valorada de forma diferent. Vull dir que el canvi de Paeria va propiciar una certa inflor del Premi. Almenys, jo no la considerava necessària, tot i que tampoc em desplaïa extraordinàriament. Potser el que més em molestava era veure tantes banderetes amb el meu nom per les places i carrers de Lleida. Tampoc no em va agradar gens que canviessin el jurat. No hi havia cap motiu per fer-ho. Però és clar en aquest país sempre passa igual: si els del color A fan una cosa, vénen els del B i la canvien, i en acabat, tornen els primers i fan el mateix... Tant se val, el Premi s'ha mantingut per damunt d'aquestes picabaralles, i avui, perfectament consolidat, ha tornat a mans del primer equip. Una de les coses que sempre ha anat molt bé són aquestes activitats culturals paral·leles: conferències sobre l'assaig, xerrades a les escoles... En fi, s'hauria de motivar la premsa de

Barcelona perquè se'n fes més ressò del que se n'ha fet fins ara.

—*Parlant de Lleida, l'expressió ponent —que sembla haver fet fortuna— la va encunyar vostè. ¿En què ha canviat la Lleida dels 60 que vostè i altres intel·lectuals analitzaven al llibre, Lleida, problema i realitat?*

—Això de ponent no és cap descoberta, perquè el Ponent ja existia abans que jo nasqués. Quant a Lleida, continua sent, des que es va acabar la guerra una ciutat sens estrats. A la fi de la guerra, a Lleida

—És clar, però el que ocorre és que Lleida i les terres de ponent no tenen prou densitat ni dinamisme per a donar feina a tots els graduats que surten de les facultats lleidatanes. La qual cosa produeix una emigració laboral.

—*Parlem dels problemes de l'escriptor perifèric. ¿Què representa per a vostè viure fora de Barcelona?*

—A l'escriptor perifèric, li costa molt de perforar el cap del magma barceloní. Si te'n vas a viure a Barcelona, de seguida t'hi integres bé, però si et quedes a co-

—*Darrerament sembla que hi ha hagut un cert revifament de la relació Lleida-València. Penseu per exemple, en la sèrie de llibres "Les talúries", fruit d'un conveni entre la Diputació de Lleida i les edicions Tres i Quatre...*

—Me n'alegro molt. Jo he pogut comprovar, parlant amb el Mira, l'Eliseu o l'Huguet, que des del País Valencià es mira Lleida com un pont efectiu amb el Principat. En primer lloc, hi ha afinitats de llengua —tots som occidentals— i en segon lloc, perquè a València s'adonen que, en certa manera, també són perifèrics.

—*Facim cinc cèntims de la seva experiència, com a "Escriptor del mes".*

—La idea és bona, però crec que s'ha insistit massa en la presència física de l'escriptor i massa poc en la seua obra. I és que l'escriptor, com a escriptor, no interessa al públic. Si no és que és escandalós, que sàpiga fer el pallaso o que tingui un història carregada de morbo... L'escriptor doncs, penso que hauria anar acompanyat d'un bon presentador o precedit d'una exposició de la seua obra.

—*Finalment, una pregunta inevitable: ¿Què en pensa, del futur de la llengua?*

—La nostra és una llengua, que en la situació actual no pot fer altra cosa que fer la viu-viu. Si no hi ha poder polític, no hi pot haver gaires voltes: una llengua cooficial és una llengua suboficial!

Abans d'anar-me'n, la Isabel m'ensenyava la casa: una mansió àmplia i espaiosa, oberta de bat a bat a les muntanyes de Prades. Les parets són plenes d'artistes ponentins; quadres de Minguell, olis de Lluís Trepal, aquerelles de l'Urena... Finalment, l'escriptor em confessa que sí, que és cert el que diuen per Lleida, que ell, després d'haver escrit centenars de fulls sobre la boira, ha fugit de les Garrigues a la recerca del sol hivernal. En realitat, però, aquest "home de Lleida" —així va presentar-lo Pujol a l'abat Escarré—, que en un època va recórrer tot el país per escriure *Catalunya visió*, no ha fet el salt al seus, ni a ningú. Continua enviant articles als diaris de Lleida i Tarragona, publica a Barcelona i, de tant en tant, dóna un cop d'ull als programes internacionals que capta l'antena parabòlica que té instal·lada al jardí. I és que els bons escriptors, tant si viuen a Puiggrós, com a l'Espluga com a la reira de Deu, tenen la rara capacitat de ser universals.

Pep Coll

es va produir un canvi total de població com aquell malalt a qui han hagut de renovar tota la sang. Les famílies de la burgesia o de classe mitjana liberal, que havien exercit un cert regiment abans de la guerra —com els Pereña, els Torres etc...— són substituïdes per altres que han vingut de fora. Avui hi ha hagut un canvi social intens, però malgrat tot, el desarrelament continua. En la base, Lleida continua sent, com abans, una ciutat de serveis, però també industrial, més industrial del que sembla. I també és una de les capitals de l'Aragó. Pensa en la sèrie d'autocars aragonesos que vénen diàriament a la ciutat.

—*¿L'Estudi General, hi ha tingut un paper important?*

marques et consideren de segona divisió. Pensen en tu, només quan necessiten algun estudi sobre el territori on vius. Per exemple, si han de parlar de Lleida, trucaran al Viladot o a mi; si han de parlar del Pallars, t'ho demanaran a tu... Però mai no es recorden de tu, possem per cas, per aspectes més generals o universals de la literatura. En les traduccions passa el mateix: quan hi ha una cosa que ningú no vol, truquen a comarques. A mi, sovint m'han encolomat aquells ossos, difícils de traduir, que a Barcelona no volien. És clar que també he traduït bombons deliciosos, com *La força d'estimar* de Martin L. King, però per cada un d'aquests, m'he hagut de rosegat uns quants ossos.